

Zpráva z XXXII. konference České asociace pedagogického výzkumu, Praha, 10.–12. září 2024

Na začátku září 2024 se na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy (PedF UK) uskutečnila již XXXII. konference České asociace pedagogického výzkumu (ČAPV), jejímž tématem byla *Spolupráce oborů pro podporu kvality vzdělávání*. Konference se konala pod záštitou nového děkana PedF UK doc. Antonína Jančaříka, jenž byl zároveň jejím aktivním účastníkem.

Součástí předkonferenčního programu byly dva metodologické workshopy: prof. Izhar Oplatka z Tel Aviv University se věnoval úskalím v kvalitativním výzkumu a doc. Vít Šťastný z Ústavu výzkumu a rozvoje ve vzdělávání PedF UK provedl účastníky základy komparativního výzkumu ve vzdělávání.

Konference byla zahájena dvěma plenárními vystoupeními. Profesorka Nad'a Vondrová (PedF UK), uznávaná expertka v oblasti didaktiky matematiky se zaměřením na mezioborové propojení a osvojování matematických poznatků u žáků, představila výsledky několikaletého mezioborového výzkumu zaměřeného na profesní vidění budoucích učitelů napříč různými předměty a úrovněmi vzdělávání. Kromě toho se zaměřila na analýzu účinnosti spolupráce ve výzkumném týmu, což ilustrovala odkazem na pět dimenzí spolupráce podle Freethové a Caniglii (2020) – epistemicou, sociální, symbolickou, prostorovou a časovou. Klíčovým prvkem její prezentace bylo zamyšlení nad poznatky získanými z mezioborového výzkumu, např. nad otázkou, které momenty ve vyučovacích hodinách považujeme za zásadní, zda jsou tyto momenty rozpoznatelné i pro didaktiky jiných předmětů a jestli se na nich dokážeme vzájemně shodnout.

Druhou plenární přednášku vedl prof. Keith Barton z Indiana University Bloomington, odborník na přípravu žáků a studentů pro demokratickou občanskou participaci, především skrze výuku dějepisu. Jeho výzkum se zaměřuje na pochopení historických konceptů a na teoretické i praktické aspekty kurikula společenskovědních oborů. Profesor Barton zdůraznil nedostatky tradičních kurikul při přípravě mladých lidí na aktivní občanství. Školy se podle něj mají více soustředit na společenské problémy a na znalosti, které vedou k soucítění, schopnosti naslouchat a aktivně se zapojovat do společenského dění. Prostřednictvím vzdělávání by si žáci a studenti měli osvojit dovednosti, které jim pomohou uskutečňovat jejich cíle prostřednictvím zkoumání různých cest a možností pro jejich dosažení. V diskusi se prof. Barton vymezil vůči kompetenčnímu modelu ve vzdělávání, který v české vzdělávací politice v současnosti dominuje.

Program konference dále zahrnul 85 příspěvků zkušených i začínajících výzkumníků, které byly organizačně rozděleny do šesti bloků a do sedmi sekcí podle zaměření: teorie a metody v pedagogických vědách; vychovávaný a vzdělávaný jedinec; učitelé a jejich vzdělávání, učení a rozvoj; cíle a obsahy výchovy a vzdělávání nejen z pohledu oborových didaktik; procesy a výsledky výchovy a vzdělávání; teorie a praxe fungování výchovných a vzdělávacích institucí; učení žáků a studentů. Samostatnou sekci tvořilo osm posterů. Součástí těchto bloků byl kulatý stůl a panelová diskuse v poslední den konference.

Druhý den konference se konal kulatý stůl na téma *Aktuální výzvy preprimárního a primárního vzdělávání*. Ve svém úvodním slově moderátorka prof. Radka Wildová (PedF UK) připomněla 30. výročí katedry preprimární a primární pedagogiky PedF UK. Dalšími panelisty byl prof. Tomáš Kasper (Technická univerzita v Liberci, TUL), dr. Hana Splavcová (Národní pedagogický institut, NPI), Mgr. Matouš Bořkovec (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, MŠMT ČR), dr. Lenka Felcmanová (Society for All, SOFA), dr. Barbora Loudová Stralczyńska (PedF UK), doc. Jiří Havel (Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, PdF MU), Mgr. Jana Šenkyříková (ZŠ a MŠ Angel) a doc. Antonín Jančařík (PedF UK). Ve svých příspěvcích se věnovali vývoji primárního i preprimárního vzdělávání, jeho diverzifikaci, důležitým milníkům zavádění inovací v této oblasti. Pohled směrem k přípravě učitelů, kompetenčnímu rámci a roli provázejících učitelů nabídly MŠMT ČR, některé neziskové organizace a fakultní školy. V závěru se všichni panelisté společně s vedoucí katedry doc. Janou Starou (PedF UK) vyjádřili k tomu, co považují za reálné ve vzdělávání budoucích učitelů.

Příspěvky v sekcích, které jsme měly možnost navštívit, se věnovaly řadě aktuálních témat, jež ovlivňují současnou praxi a směřování vzdělávacího systému. Jedním z hlavních zaměření bylo školní prostředí a možnosti podpory žáků i učitelů, přičemž zvláštní důraz byl kladen na wellbeing pedagogů. Výzkumníci představili, jak podmínky ve škole, včetně kvalitního vedení a podpory učitelského týmu, mohou výrazně ovlivnit jejich motivaci a celkovou efektivitu výuky. Spokojení učitelé nejenže zůstávají v profesi, ale také dokážou lépe podporovat žáky, což vede k lepším vzdělávacím výsledkům a k omezení rizik spojených se školní neúspěšností.

Pozornost se dostala i problematice začínajících učitelů v mateřských školách a na 1. stupni, kteří se potýkají s výraznými stresovými faktory spojenými s přechodem do praxe. Diskutovalo se o jejich potřebách během prvních let působení ve školství a o tom, jak mohou vysokoškolské programy lépe připravovat budoucí učitele na každodenní výzvy, včetně komunikace s rodiči, která je pro začínající pedagogy často náročná. Byly prezentovány zkušenosti s formativním hodnocením, které učitelům umožňuje individualizovat výuku a přizpůsobovat ji potřebám jednotlivých žáků. Ukázalo se, že ačkoli je učitelé ve své praxi využívají, ne vždy je implementováno systematicky. Některé výzkumné týmy proto vyvinuly diagnostické nástroje, které pomáhají učitelům efektivněji sledovat klíčové faktory hodnocení a zaměřit se na cíle, jako je zpětná vazba, sebehodnocení či podpora kritického myšlení.

V příspěvcích věnovaných kurikulu byla zdůrazněna potřeba komplexního přístupu, neboť samotný koncept bývá definován různě v závislosti na kulturním kontextu. Tato šíře má výhody i nevýhody jak ve výzkumu, tak při přípravě rámcových vzdělávacích programů, které čekají rozsáhlé změny. Diskuse se dotkla i implementace v metodických kabinetech, kde se ukázalo, že přehlednější struktura může významně přispět k lepší orientaci pedagogů a kvalitnějšímu plánování výuky.

Poslední den konference se konala panelová diskuse *Současné poznatky o učení v rukou výzkumníků, vzdělavatelů, učitelů a dalších praktických lidí*. Panelisté – dr. Karolina Duschinská (PedF UK), dr. Radka High (PedF UK), dr. Jan Mareš (PdF MU) a dr. Jan Nehyba (PdF MU) – diskutovali o kurikulu přípravy budoucích učitelů a kriticky se zamýšleli nad mýty ve vzdělávání mimo jiné na příkladech motivace v učebním procesu, badatelské výuky či efektivity učebních stylů.

Součástí konference byla také sekce osmi posterů pokrývajících různorodá témata: kvalitu fyzikálních demonstračních experimentů, formativní hodnocení v základních školách, prediktory postojů učitelů k inkluzivnímu vzdělávání, vývoj dotazníků učebních strategií pro anglický jazyk, vzdělávání k udržitelnosti, vztah žáků k přírodopisu, analýzu motivačních položek dotazníku PISA 2015, netradiční profesní dráhu začínajících učitelů a přístup učitelů k žákům s dvojí výjimečností. Tato sekce představila široký záběr aktuálních výzkumných projektů a ukázala na různé možnosti podpory učitelů i žáků v rámci českého vzdělávacího systému.

Konference České asociace pedagogického výzkumu letos nabídla rozmanitý program s pestrou škálou příspěvků, které oslovily jak začínající, tak zkušené badatele. Z perspektivy doktorandů byla velkou motivací pro studium a výzkumnou práci. Sborník a další dokumenty konference jsou dostupné na webové adrese: <https://capv.cz/konference-capv-2024/>.

Literatura

Freeth, R., & Caniglia, G. (2020). Learning to collaborate while collaborating: Advancing interdisciplinary sustainability research. *Sustainability Science*, 15(1), 247–261. <https://doi.org/10.1007/s11625-019-00701-z>

Zuzana Krejčí
zuzana.krejci2@pedf.cuni.cz

Karolina Šlehobr Kubičková